

МЕТОДИ НА ОБУЧЕНИЕ ВЪВ ВИСШИТЕ УЧЕБНИ ЗАВЕДЕНИЯ

Антоанета Георгиева¹ Никола Николов² Нина Николова³ Лъчезар Георгиев⁴

1. ПГ "Св. Климент Охридски," гр. Б. Слатина
2. ПАГ "Никола Йонков Вапцаров", гр. Б. Слатина
3. ИЯИЯЕ – БАН, 1784 София
4. Минно – геоложки университет "Св. Ив. Рилски", 1700 София

РЕЗЮМЕ: В доклада са анализирани съвременни методи и подходи прилагани за обучение на студенти във висшите учебни заведения. Отразени са проблемите за теорията на дидактиката във висшето образование. Направен е анализ на класификацията на методите за обучение. Разгледани са основните видове упражнения и основните изисквания към тяхното структуриране.

METHODS OF TEACHING AT THE UNIVERSITIES

Antoaneta Georgieva¹ Nikola Nikolov², Nina Nikolova³, Lachezar Georgiev⁴

ABSTRACT. Analysis of the modern methods and approaches which are applied to teaching of students at the universities is of this study. The problems of the theory of didactics in the high school is reflected. The classification of the methods is analysed. A basic types of exercises and requirements for their structure is examined.

I. Увод

Методите на обучение заемат важно място в теорията на дидактиката за средното образование. Проблемата за теорията на дидактиката във висшите учебни заведения не е разработен.

Кандидатите за асистенти полагат конкурсен изпит за нивото на научната им подготовка и въобще не се проверява педагогическата, психологическата и методическата им подготовка. Докторантите са бъдещи преподаватели във висшите учебни заведения, но не изучават теория на дидактиката, психология и методика на обучението.

Анализирани са някои основни методи на обучение в работата със студентите и някои основни дейности, които се извършват от преподавателите.

Методът (от гръцкото методос – път за изследване, за познаване, за теория, за учене) е форма за практическо и теоретично усвояване на действителността, изхождащо от закономерностите на природата, обществото и мисленето, път, начин за постигане на определени резултати в познанието и практиката.

II. Класификация на методите

Съществуват много класификации на методите, съставени по различни признаци.

В таблица 1 са показани методи на обучение, преподаване и учене по Махмутов (Махмутов 1975).

Таблица. 1 Методи на обучение

№	Методи	Общи методи на обучение	Бинарни методи	
			Методи на преподаване	Методи на учене
1	Методи на изложение	Монологично изложение	Информационно-съобщаващ	Изпълнителски
2		Показно изложение	Обяснителен (илюстративно-обяснителен)	Репродуктивен
3		Диалогическо изложение	Инструктивен (инструктивно-програмиран по Н.М.Мочалова)	Продуктивно-практически (продуктивно-алгоритмичен по Мочалова)
4	Методи на организация и управление	Евристичен	Обяснително-подбуждащ	Частично-търсещ
5		Изследователски	Подбуждащ	Търсещ

При първите два метода на обучение преподавателят се изявява предимно като носител на нова информация, поради което те се наричат още методи на изложение.

Последните три метода се характеризират с преобладаване на организационна и управленческа дейност на преподавателя, затова се определят като методи на организация и управление.

Методът “Диалогическо изложение” е междинен, свързващ двете групи методи, т.е. играе подготвителна, преходна роля. Общите методи на обучение отразяват взаимовръзката между трите компонента на обучението: съдържание, преподавател и студент.

Съставни елементи на методите на обучение са похватите. Според (Мочалова 1979) в състава на всеки от общите методи влизат три групи похвати:

- похвати за реконструирание на учебното съдържание
- похвати на преподавателя
- похвати на учебно-познавателната дейност (на учене).

1. Според източника на информация методите се делят на:

1.1 Словесни:

- а) разказ б) беседа в) обяснение г) лекция д) работа с книги и научни списания.

1.2. Нагледни

- а) наблюдение б) демонстрация

1.3. Практически

- а) упражнения б) лабораторна работа в) практическа работа.

Въпросът за оптималния подбор на методите няма еднозначно решение. Подборът на методите е една творческа дейност на преподавателят.

Във висшите учебни заведения традиционен метод от словесните е лекцията, а от практическите – упражнението.

Лекцията предполага устно изложение на учебния материал, което се отличава с по-голям обем от разказа, с по – сложни логически построения, образи, доказателства и обобщения.

При лекцията преподавателят трябва да използва най – различни похвати за поддържане на вниманието продължително време, за активизиране мисленето на студентите, за осигуряване на логическо запомняне, убеждаване, доказване, аргументиране, класифициране, систематизиране, обобщаване и др.

При лекцията преподавателят трябва да извърши следните дейности:

1. Обмисляне и записване на черната дъска (или показване чрез мултимедия) плана на лекцията.
2. Логически стройно и последователно изложение на всяка точка от плана.
3. Изводи след всяка точка.
4. Разкриване на логическите връзки при преминаване към следващ раздел.
5. Достъпност и яснота на изложението, да се обяснат термините, да се подберат примери и илюстрации, да се използват разнообразни средства за онагледяване.
6. Преподавателят трябва да подчертава ясно това, което е необходимо да се запише, еднозначно да повтаря някои фрази, за да улесни записването.

7. Да дава литературни източници, които чрез самостоятелна подготовка могат да се проучат от студентите.

III. Видове упражнения

Под упражнение се разбира съзнателно повтаряне на дадени действия, за да се постигне или усъвършенствува даден образец, за да се формират умения и навици съобразно даден еталон. Упражнението не е само механично, репродуктивно повторение, то съдейства за решаването на разнообразни други дидактически задачи, като задълбочаване разбирането за смисъла на научните знания, трайно фиксиране на знания, умения и навици, развитие на умствените операции, усъвършенстване на операционната стойност на знанията, уменията и навиците, предотвратяване забравянето, развитие на общите способности.

1. Упражнения

1.1 Упражнения по образец

Външно тези упражнения изглеждат чисто механично повторение на образца, но преподавателят трябва да се стреми студентите да осъзнаят смисъла на извършените операции.

1.2. Коментирани упражнения

При тези упражнения студентите осмислят всяко действие, преди да са го извършили. Коментирани упражнения подпомагат преподавателя да внесе корекции в действията на студентите и да поправи своевременно грешките им.

1.3. Вариативни упражнения

Основната цел на вариативните упражнения е прилагането на знанията при нови условия. Колкото по – сполучлив е анализът на новите условия, толкова по – голяма е вероятността упражненията да бъдат по – успешни.

2. Изисквания към упражненията

2.1. Преподавателят да фиксира целесъобразно синтетичните и аналитичните упражнения, за да имат по – голям психо – дидактичен ефект.

2.2 Студентите трябва ясно да осъзнават целта на упражнението, да имат ясни цели, които лежат в основата на уменията и навиците.

2.3. Упражненията трябва да варират както по съдържание, така и по форма, за да осигуряват по – добри възможности за трансфер.

2.4. Присъпването към усвояване на нови умения и навици, на нови операции да се съпровожда от демонстрация на преподавателя, съчетана с обяснения, за да се постигнат по – добри резултати.

2.5. В зависимост от сложността на упражненията те могат да се изпълняват или изцяло, или на части, за да не се допусне нарастване на грешките.

2.6. При упражненията постепенно трябва да се увеличава степента на самостоятелност на студентите.

2.7. Упражненията трябва да бъдат степенувани по – трудност.

На фигура 1 е показана принципна схема за структуриране на упражнение.

Фиг.1. Структура на упражнение

IV. Заключение

В доклада са анализирани методите за поддържане на вниманието, активизиране мисленето на студентите и тяхната самостоятелна подготовка.

Опитът да бъде изградена система от общодидактически методи във висшите учебни заведения съвсем не означава, че се отричат установените от многовековното развитие на дидактиката и училищната практика методи на обучение – разказ, беседа, лекция, демонстрация, управление, самостоятелна работа на студентите.

В реалния учебен процес традиционните методи могат да служат като средство за реализация на общодидактическите методи, тъй като всеки общодидактически метод може да бъде осъществен чрез най-разнообразни съчетания от методи.

Литература

- Андреев, М. 1981. Дидактика. С.
 Ганчев, И. 1998. Методика на обучението по математика. С.
 Махмутов, Н. 1975. Проблемное обучение. М.
 Мочалова, Н. М. 1979. Проблемы промного обучения и принципы их применения. К.

Препоръчана за публикуване от Редакцияна колегия